

Nagyapám diófája*

BÜKI MÁTYÁS

Radvánszki Janka és Pintér Béla, anyám és apám, zongorista és klarinétos, már tíz éve dolgoztak az újpesti Állami Zeneiskola kötelékében, amikor anyám, hirtelen hangulatváltozásokra hajlamos ember, úgy döntött, hogy két sikertelen házassággal a háta mögött még egy harmadikba is belevág. Gyermeket szül, hisz már harminchárom éves, és az idő száll. Pintérben látta meg az elgondolásaihoz illő társat a tanévnyitó értekezleten. Ahhoz, hogy terve sikerüljön, először persze kölcsönösen barátságot kellett kötniük. Nem mintha nem ismerték volna egymást, hiszen egy épületben tartották óráikat, de egyikük sem tartotta a másikat rokonszenvesnek, így addigi kapcsolatuk a köszönésen túl másra nem terjedt ki. Ezért anyám az értekezlet végén apámhoz lépett, s megkérdezte tőle, nem akar-e meginni vele egy kávét. Pintér meglepődött, ám némi tusakodás után igent mondott, mert kolleganője szépsége mindig foglalkoztatta: úgy vélte, a szépség szelíd és finom, anyám arcvonásait viszont közönségesnek találta. Miközben egy presszóban ültek, a nő a férfit nézte, aki félénken viselkedett, ahogyan általában szokta, s ez a nőt, éppen úgy, mint máskor, taszította. Apám sem volt előnytelen külsejű, s így Jankának megadatott, hogy ne értse: hogyan lehet egy szép férfi félénk.

Ebből az első kávézásból mindenesetre több lett: vendéglőzések, séták, melyeket mind Janka kezdeményezett, de Béla nem állt ellen. Mindketten arra gondoltak, a másik bizonyára változni fog. Egy nap anyám, október eleje volt, felhívta a lakására apámat, s ott magára vonta. Apám, félénksége ellenére jó szeretőnek bizonyult. Janka erre nem számított: volt férjei, egy sikeres ügyvéd és egy sebész, akik mellett reprezentatív funkciót is be kellett töltenie, és akik sokat dolgoztak, az ő boldogságával nem nagyon törődtek. Most azonban kipirultan, boldogan feküdt a férfi mellett. Majd hirtelen megkérdezte Bélától, hogy mit szólna hozzá, ha teherbe esne tőle. Béla megijedt: ez az esemény túl nagy változást hozott volna az életében. Janka ugyan már nem tűnt számára annyira ellenszenvesnek, mint annak előtte, ám házastársnak, sőt, gyermeke anyjának azért nem tudta elképzelni. Egyáltalán: még soha nem gondolt arra, hogy apának kéne lennie. Abban a lakásban lakott, melyben gyerekkorát töltötte, szülei már nem éltek. Jól érezte magát ott egyedül, gyakorolt, csak a maga kedvére, olvasgatott. Mindezeket halkan meg is mondta anyámnak, és kérte, beszéljék meg a védekezés

módozatát. Ha Janka esetleg valami okból nem szedne fogamzásgátlót, ő a maga részéről szívesen használ gumióvszert, nem gondolja, mint oly sokan férfitársai közül, hogy élvezete csökkenne. Anyám azonban megnyugtatta: jelenleg szedi a tablettát. Ennek viszont éppen az ellenkezője volt igaz. Már vagy két hete leállt vele.

Anyám óvatosabb lett: ha úgy érezte, önkéntelenül kibeszélné terveit, inkább összeszorította a száját. Hol egyikük, hol másikuk lakásán aludtak, néha napokig is együtt voltak. A karácsonyi szünetet lenn töltötték Janka szüleinél, Órbottyánban. Nagypám egészen elborzadt az új férfitől. A két régi veje tetszett neki, mert úgy látta, azok képesek lánya igényeit kielégíteni: külföldi nyaralásokat finanszírozni, jó ruhákat vásárolni. Az ügyvéd úr még kis lakást is vásárolt neki. Nagyon sajnálta, hogy ezek a házasságok felbomlottak. Egy szegény zenetanár, jól tudta, nem sokat hoz a konyhára. Félrevonta lányát és megkérdezte tőle: mit akarsz ettől az embertől? Anyám nem mondta el, mik a szándékai, de azért apja értésére adta: legjobb lesz, ha szokatja magát a gondolathoz, hogy ez a férfi családtag lesz.

Márciusban anyám terhes lett, és ez meglepte. Ezt az eseményt sokkal korábban várta. Béla azonban elszörnyedt. Úgy vélte, becsapták. De azt is tudta, hogy fogságba esett. Arra gondolt: más bizonyára azt mondaná, fel is út, le is út. Ő azonban képtelen erre. Így apám feladta a küzdelmet, amit el sem kezdett. Az események most már gyorsan haladtak, Janka tervei félig már meg is valósultak, nem kellett többé óvatoskodnia: gyermekkel a hasában nyomatékosabban követelhetne, házasodjanak össze. Meg is tartották a ceremóniát április végén, néhány kollega és nagypámék jelenlétében. Nagypám ugyan minden erejével megakadályozta volna ezt a házasságot, ám a feleségével és a lányával szemben tehetetlen volt. Béla Janka ujjára húzta a gyűrűt, s nagypám könnyekkel a szemében parolázott apámmal, persze a sós cseppek keserűek voltak.

Májusban Janka közölte, hogy abba akarja hagyni a tanítást, ha lehet, végleg, hisz valójában sosem szeretett kisgyerekekkel foglalkozni. Le akar költözni szüleihez, akik egy amúgy is túlméretezett házban laknak, melyet még az ő születése előtt családi segítséggel építettek, versengve a szomszédokkal. Apám először szólni sem tudott. Majd megkérdezte, hogyan fogják eltartani magukat, ám a válasz nem késett: Béla természetesen eljár dolgozni, a menetidő a Rákospalota – Újpest vasútállomásig negyven perc. Ennyit a városban is utaznak az emberek, ha nem többet, mondta anyám. Bízson benne, megbeszéli a dolgot a szüleiével, akik mindenbe bele fognak egyezni. Még jó erőben vannak: a kertben tíz barackfa áll, a papa metsz, olt, permetez, a termést el szokták adni, a ketrecekben nyulak, két disznó az ólban, s a mama tyúkjai az udvarban. Éhenhalás réme nem fenyegeti őket. És ráadásnak ott lesz az unoka is, akit az öregek imádni fognak. A pesti lakásokat kiadják, jó pénz fog általuk a családi kasszába befolyjni.

Július végén vidéki lakosok lettek. Apám lakásából csak a ruhásszekrényt hozták el és a lemezjátszót, hanglemezeket, kottákat, kottaállványt. Pintér

fájdalmas búcsút vett a várostól, amit szeretett, minden zajával s füstjével egyetemben. Száműzöttként járt-kelt az idegen környezetben, Janka szüleit nehezen viselte. Szerencsére hátra lehetett vonulni a nagy kertbe, élvezni a magányt, tűnődni a sors fordulatain, s hallgatni a falu hangjait, melyek olykor szerethető csönddél álltak össze. Az idegen helyen a gyakorlás nem ment. Éjszakánként egymás mellett feküdtek, és már nem gondoltak arra, hogy a másik megváltozik.

Nagyapám, aki egész életében robotolt, hajnaltól a közúti felügyelőség kötelékében, útépítő segéd munkásként, majd délután otthon, paraszti munkában, és a pénzt a fogához verte, fejcsóválva fogadta be az ifjú házasságokat. Egyáltalán nem volt ínyére, hogy a lánya nem dolgozik. Egész életében otthon akar lenni? Nem fog pénzt keresni? Pintérhez néhány napig egyetlen szót sem szólt, annyira idegesítette a jelenléte, majd egyik nap hirtelen eszébe villant: veje, jóllehet messziről látni lehet, hogy kétkezi dolgokban nincs gyakorlata, és elég vékonydorgájú, mégis nagy segítségére lehet a ház körüli munkák elvégzésében. Ettől felvidult. Mindjárt el is határozta, hogy a kerítésépítés kapcsán avatja majd be apámat a falusi életbe.

A nyolc méteres új kerítést a régi fakerítés helyett kellett építeni, mely a szomszéd telket választotta el az övékétől, s vita alapját képezte a két, régóta feszült viszonyban álló porta között. Kétségtelen: már nagyapám szemét is bántotta ez a rozzant, korhadó tákolmány: maga sem tudta, hogyan maradt meg az amúgy példásan rendben tartott portáján ez a csúfság. A beépítendő anyagok között mindenesetre nádfonat is szerepelt, hogy végre a szomszédból ne láthassanak át. Janka apja elégedetten dörzsölte a kezét, amikor arra gondolt, mennyi pénzt fog megspórolni. Hisz a mester ő lesz, segéd munkásra nem kell költenie, arra ott az apám. Cement, sóder és kövek, rozsdás vasdarabok a betonba, deszkák a zsuzuzáshoz, a zöld műanyaggal bevont kerítésháló, ami elégans dolognak számított, a kerítésoszlopnak szánt négy centi átmérőjű vascsövek, melyeket majd a húsz centiméter széles és húsz centiméter magas betonba állítanak be, a nádfonat, betonkeverő: mindezeknek érkezését, be- és megszerzését, augusztus tizedikei határidővel, megszervezte. Baráti áron, a viszonzás módjainak, élő munka, avagy gyümölcs, hús ajándékozása, részletes megbeszélésével. S valóban, megjelent a ház előtt a sóder, mellette a kövek, az eresz alatt cementes zsákok sorakoztak, s mind a többi kellék. Egy dolgot vejére bízott: Menjen el egy bizonyos Pali bácsihoz, aki régi faesztergájával apróbb munkákat vállalt, rendelje meg az oszlopokba való meghatározott méretű dugókat, és ha lehet, mindjárt hozza is el őket.

Apám alig vette észre, hogy valami készül, borongós hangulatban volt. A dugók egy pillanatra felkeltették az érdeklődését. Mik lehetnek azok? De nem érzett magában kedvet ahhoz, hogy apósától kérdezősködjék felőlük. Elment a megadott címre, beóvakodott egy szegényes, gyomos udvarra, kényszeredetten kiabálni kezdett: jó napot. Kijött a házból a tulajdonos, idős ember, Pintér elmondta neki jövedele okát. Az öreg bement egy fészkerbe,

kintről látni lehetett, hogy esztergálni kezd egy fadarabot, az egyik végét csúcsosra kanyarítja, a másikat vékonyabbra veszi, de egyenesen hagyja. Hatot munkált meg így, néhány perc alatt elkészült velük. Most már kiderült, hogyan néznek ki a dugók, de arról, hogy mire valók ezek a zsebsakkok bábuira hasonlító fadarabok, még mindig nem sejtett semmit. Betette őket a táskájába és hazaindult. Nagy melegben dőzsölt a nyár ezen a napon, békésen alkonyodott, de apám mindezt nem vette észre.

Nagyapám elégedetten szemlélte a fadarabokat: most már minden kéznél van, hozzáfoghatnak az új kerítés építéséhez. És Pintér vállára csapott: holnap nekilátunk. Béla meglepődött, visszakérdezett, hogy minek fognak nekilátni, mire a nagypapa, aki derűs hangulatban volt, és vejét sem látta olyan nyomorultnak, mint korábban, nevetve mondta: minek, minek, hát a kerítésépítésnek. Apám megrettent: azzal a ténnyel, hogy apa lesz, még meg tud barátkozni, hisz a jövődő gyerek az övé is. Hogy városi lakosból vidéki lakossá vált, abba szintén bele tud törődni, ám hogy nehéz fizikai munkát is kell végeznie, az már végképpen nem felel meg elképzeléseinek. Mindegy, nem állt ellen, nem szólt semmit, mert arra gondolt, úgyszem fogja bírni erővel. Soha efféle munkát életében nem végzett, barkácsolni utált.

Eljött tehát másnap a nagy nap. Ledöntötték a rozszant fakerítést, félredobálták a faanyagot, majd apám a nagyapai szóra ásót, csákányt ragadott, és engedelmesen nekilátott a betonlaphoz szükséges árok ásásának. Eleinte roppantul élvezte a munkát, még a fáradsága és az izomsajgás is tetszésére volt, ám végül mégis úgy lett, ahogy elképzelte: már délre kidőlt. Nemhogy a csákányt, de a lapátot sem tudta megemelni, le kellett feküdnie. Hiába dühöngött apósa, mit volt mit tenni, másnapra segédmunkást kellett szerezni, aki a nehezét át tudja vállalni Bélától. Délután találtak embert, s reggel Bélának, aki alig tudott felkelni, de apósa szavára mégis erőt vett magán, már kevés munka jutott: a köveket kellett kéz alá talicskáznia, amiket először a kiásott árokba, majd pedig már a zsaluzatba raktak. Ezt is alig bírta, tántorgott, és egyre kevesebb követ rakott a talicskába. Még szerencse, hogy a betonnal nem volt dolga. Jól ment azért a munka így is, mert a nagypapa, jóllehet már nem volt fiatal, nagy tapasztalattal rendelkezett, s nem kellett erőből dolgoznia. A nap vége felé Bélát elküldték sörérrt, s apám, alig vonszolva magát, elment az üzletbe. A harmadnap viszont már könnyű volt: csak az oszlopokat kellett lefesteni. Ebben apám már teljes értékű munkát tudott végezni, jóllehet a festegetést szörnyen unta, és az alatt a rövid idő alatt is, amíg dolgozott, először alapozott, aztán zöld réteggel fedett, a kipárolgásoktól megfájdult a feje. A festés után mehetett, amerre kedve tartotta, ha akart. Negyednap még könnyebb volt: csak a kerítéshálót és a nádfonatot kellett felkötözni. Mindennek végén, éppen délben, szólt a templom harangja, a nagyapám ünnepélyesen, vékonyabbik, hengeres felükkel bedugta a fadíszeket a csövekbe. Az egyik kicsit szélesebb volt, meg kellett szappanozni, majd óvatos kalapácsütésekkel megsegíteni, hogy a helyére csússzon. A vascső így most már véglegesen kerítésoszloppá lépett

elő, karöltve a többivel. Ez után nagyapám intett apámnak, hogy fesse le a dugókat fehér olajfestékkel. Szigorú arccal figyelte, hogy apám csurgatja-e a festéket vagy sem, s eszébe jutott, hogy azokat már előre is le lehetett volna festeni. De apám ügybuzgó volt, vigyázatos, s nagy boldogságot is érzett: most már végre azt is tudta, hogy mire szolgálnak a rejtélyes fadarabok. Egyfelől az esőtől, és így a rozsdásodástól védik a cső belsejét, amúgy pedig díszek. Nyilván a kovácsoltvas csipkéket és csúcsokat hivatottak helyettesíteni, melyek a komoly intézmények vagy a gazdag emberek kerítéseit díszítik. Azok a kerítések persze jóval drágábbak. Egyszerű és bölcs, egyben ravaszdi eljárás fából kiesztergáltatni az oszlopdíszeket. Átnézett a közvetlen szomszédhoz, majd a harmadikhoz is, s megnyugvással látta, hogy mindenütt ugyanígy jártak el. Különbség csak a színezésben volt: a harmadik szomszédnál a kerítés egyöntetű barna színben pompázott, a közvetlen szomszédságban pedig a háló és az oszlopok pirosra voltak festve, a csúcsok viszont égszínkékre.

Mikor végzett a facsúcsok lefestésével és kimosta az ecsetet, nagyapám még felküldte apámat az öreg diófára, amit még az ő apja ültetett, hogy egy karvastagságú ágat, amely áthajlott a szomszéd kertjébe, s ez is veszekedések forrása volt, vágjon le.

Létrát támasztottak a fa törzséhez, apám felmászott egy elágazáshoz, hat méter magasra. Onnan kényelmesen elérte a kiszemelt ágat. A négy nap buzgólkodásában elfáradt. Új – más számára tökéletesen lényegtelennek tűnő, ám az ő számára nagy jelentőségű – ismerete a dugókat illetően egyfelől egy pillanat alatt leleplezett valamit azon titkok egyikéből, amelyek falusi lakhelyén nyomasztó tömegben vették körül, másfelől, és még fontosabb: a világ, ami a tavasz és a nyár folyamán egyre visszataszítóbb, vagy inkább érdektelenebb darabokra esett szét, mintha újra összetömörödött volna értelmes és érdeklődést kiváltó egésszé. Friss szellő támadt. Az elágazásban megvetve a lábát, jobb kezével átölelve a fa törzsét, a keretes fűrésszel, amit a bal kezében tartott, nagy lendülettel dolgozni kezdett. Ám nehéz volt egyenesen tartani a fűrészt, elvesztette az egyensúlyát. A fát ölelő karja nem tudta megtartani. Apám leesett, olyan szerencsétlenül, hogy hátával zuhant az újonnan felhúzott kerítésre, s amikor átesett a szomszéd udvarára, a fejét beverte a még szikkadó, illatozó betonba és meghalt. Nagyapám megijedt, de alapjában véve bosszús volt: nem sikerült a kerítésepítésnél spórolni, most még a temetési költséget is elő kell majd teremteni. Mindenesetre átkiabált a szomszédhoz: nyissa ki a kaput, át kéne menni, egy kis baleset történt. A szomszéd – éppen kint szöszmötölt valamit, látott mindent – megengedte, hogy nagyapám – erős, nagytestű ember – áthozza apámat. A holttestet bevitte a házba, a házaspár szobájában lerakta az ágyra, aztán anyámnak, aki éppen ott volt, elmondta, mi történt. Anyám csodálkozva nézte Bélát, akinek fejéből vér szivárgott, de nem tudott teljes figyelmével vele foglalkozni. Úgy tűnt neki, hogy megmoccan benne a gyerek, vagyis én, holott tudta, hogy ez még korai volna. Kihívták az orvost, de ő csak azt mondhatta, amit

végző soron ők is tudtak, hogy Pintér már nem él. Jöttek a hullaszállítók, s apám bekerült egy jégkamrába, majd később egy koporsóba, s a földbe. Ott temették el a faluban, mert sem anyám, sem nagyszüleim nem látták értelmét, hogy apai nagyszüleim végző nyughelyének holléte felől tudakozódjanak. Én pedig a következő év januárjában, 1987-ben, megszülettem. Apámat sajnos csak fényképekről ismertem, és néha úgy éreztem, nekem kell őt kitalálni.

Áll még a ház, habár már nem a miénk, és áll a kerítés is. A betonon jókora repedések, csorbulások, a fadugók némelyike törött, korhadt, az egyik hiányzik is, és valamennyiről lekopott már a fehér festék. A diófát régen kivágták már, helyén csenevész barackfa áll.

*Végdugó

Ha valaki nem tudná, hogy mi a végdugó, hát megmondom: semmi több, mint egy kis műanyag négyzetfésülés, amelyet a kerítésoszlopként használt zártszelvény végébe kell beledugni. Erre a célra külön kis belső fülei is vannak.

Valaha, éretlen sihederként, lenyűgözve bámultam a falusi /és elővárosi/ kertek kerítésoszlopaik színesre festett csúcsait. Zsenge értelmekkel azt hittem, azok is vasból vannak, hisz ugyanabban a színben pompáztak, mint maga a kerítés.

Ma már tudom, hogy ezek a csúcsos díszek fából készülnek. Egy ügyes mester a faluban /vagy kertvárosban/ kézbe vesz egy jól esztergálható, megfelelő méretű fadarabot, és gépébe teszi. Ha kész a karcsú csúcs, már csak az aljzatát kell megfaragni.

A mai zártszelvények tudomásom szerint négyzetesek. Valaha /talán ma is/ csőszerű zártszelvények is léteztek, kerítések tanúskodnak erről. Míg a négyzetes zártszelvényhez való csúcs aljzata négyzetes, addig a csőszerű rúd alakú. Ez nyilvánvaló.

Végdugót azért használunk a kerítésoszlophoz, hogy az eső ne essen be a zártszelvénybe. A víz bizony elvégezné ismert pusztító munkáját, ha nincs a végdugó. Az ember megfogja ezt, és akár műanyag, akár esztergált, szépen behelyezi az oszlop nyílásába.

Ha a végdugó rendelkezésünkre áll, nagy baj már nem lehet. A kerítés élettartama megsokszorozódik. Nyugodtan, zavartalanul alhatunk. Kis világunk védve van.